

Noi cercetări în așezarea Păuleni (1999-2000).

Raport preliminar. Prezentare generală*.

I. Descrierea sitului.

Așezarea preistorică Păuleni ("Ciomortan")¹ se află la cca. 1,5 km nord-est de satul Șoimeni (Csikcsomortán), comuna Păuleni, județul Harghita, în locul numit de localnici *Várdomb* (*Dâmbul Cetății*). Ea ocupă o movilă situată într-un loc ferit, pe o șa joasă între două coline, ambele făcând parte dintr-un lanț care, pe linia E-V, din est se leagă de Carpații Orientali, iar spre vest de Depresiunea Ciucului. Așezarea bara una dintre căile de acces din Subcarpații Moldovei în Depresiunea Ciucului. Din sud așezarea este delimitată natural de panta accentuată (cca. 70°) și adâncă (cca. 100 m) a văii pârauului Remetea, afluent al Oltului. La nord de așezare, în imediata sa apropiere se află albia unui pârau mai mic, afluent al pârauului Remetea (Pl.I). Accesul din vest în așezare este posibil numai printr-o șa îngustă de cca. 15 m. Aceasta este tăiată de trei șanțuri și două valuri (Pl. II/III). Așezarea este înconjurată de un val și un șanț (Pl.II).

În plan, așezarea are forma ovală, lungimea maximă a incintei sale este de cca. 90 m (E-V), lățimea (N-S) de cca. 60 m. Diferența maximă de nivel între coama valului și exteriorul așezării s-a consemnat în partea sa de est - cca. 7 m. Platoul dâmbului, pe care se află așezarea, prezintă o ușoară pantă spre sud. Din această cauză latura de nord și mai ales cea de sud a valului sunt puternic aplatizate. Latura de nord a valului a alunecat spre interior, astfel încât, cu excepția sectorului său de est, panta interioară a valului este atât de lină încât trecerea de la incintă la val este abia sesizabilă; din exterior însă panta valului este puternic accentuată (cca. 70-80°). Latura de sud a valului a alunecat spre exterior, pe panta văii pârauului Remetea, astfel încât pe toată întinderea de sud a așezării valul de abia se observă.

În partea de est-sud-est între valul și șanțul așezării se intercalează o terasă de formă aproximativ triunghiulară, lată până la cca. 7 m, lungă de cca. 20 m și înaltă de cca. 1 m (Pl.II/4).

Atât în incinta așezării, cât și pe val, și pe șa, se observă urmele secțiunilor și casetelor practicate de regretatul Székely Zoltán², precum și numeroase gropi rezultate din săpturile întreprinse aici în decursul anilor de diverși căutători de antichități³.

2. Istoricul și stadiul cercetărilor.

Așezarea a fost descoperită în perioada interbelică de Al. Ferenczi care a inclus-o în repertoriul cetăților dacice din Transilvania⁴. În anii 1956, 1960 și 1967 Székely Zoltán a efectuat aici săpături, practicând cinci secțiuni și două case, suprafața cercetată ajungând până la cca. 160 mp⁵. Cu ocazia acelor cercetări s-a constatat că așezarea a fost locuită în eneolitic (cultura Ariușd-Cucuteni), în perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului (cultura Coțofeni) și în epoca bronzului (culturile Ciomortan și Wietenberg). În ceea ce privește fortificațiile, s-a ajuns la concluzia că valul a fost ridicat în epoca bronzului. Cel mai notabil rezultat al acelor cercetări l-a constituit descoperirea unui aspect cultural necunoscut până atunci în Transilvania și introdus în literatura de specialitate drept cultura Ciomortan (de la Csikcsomortán=Șoimeni), încadrată în începutul perioadei mijlocii a epocii bronzului.

Date fiind proporțiile reduse ale cercetărilor (s-a săpat cca. 3% din suprafața așezării), precum și publicarea extrem de sumară a rezultatelor, multe aspecte legate de această așezare au rămas nelămurite.

Astfel, nivelurile de locuire din eneolitic și perioada de tranziție, de-abia au fost atinse. Nu a fost stabilit cu certitudine raportul cronologic dintre materialele de tip Ciomortan și cele de tip Wietenberg: dacă este vorba de două niveluri distincte de locuire sau avem de a face cu unul singur. S-a admis - fără să fi fost surprins un context stratigrafic concludent în acest sens - existența a două niveluri de locuire din epoca bronzului și, respectiv, că nivelul Wietenberg este ulterior celui de tip Ciomortan⁶.

Altă problemă o constituie fizionomia exactă a "culturii" Ciomortan, materialul cera-

mic fiind publicat selectiv: cu predilecție ceramica fină ornamentată cu triunghiuri hașurate sau umplute cu împunsături⁷, considerate de atunci emblematice pentru "cultura" Ciomortan. Ilustrațiile publicate au dat impresia unei similitudini pronunțate cu ceramica culturii Costișa⁸ de pe versantul opus al Carpaților Răsăriteni, astfel încât unii cercetători admit că "cultura" Ciomortan, de fapt, reprezintă un aspect al culturii Costișa⁹.

A rămas nerezolvată și problema încădrării valurilor și șanțurilor de apărare. Deși în prima consemnare științifică, situl a fost menționat ca o cetate dacică, iar ulterior săpăturile neautorizate, efectuate aici în repetate rânduri, au scos la iveală fragmente ceramice "dacice" și monede, săpăturile lui Székely Z. nu au furnizat material arheologic de factură dacică. Din informațiile mai vechi, neconfirmate, ar reieși că locuirii dacice i-ar aparține și o spadă de fier ruptă, precum și monede romane, despre care nu există precizări¹⁰. Și acest din urmă aspect a constituit unul dintre obiectivele majore ale cercetărilor din anii 1999 și 2000.

Cu scopul aprofundării cercetărilor, care să contribuie la rezolvarea problemelor menționate, în perioada 12-27 august, 27 septembrie-2 octombrie 1999, iar apoi în perioada 18.06-30. 09. 2000 un colectiv condus de Valeriu Cavruc (Dan Buzea, Galina Cavruc, Gheorghe Dumitroaia, Gheorghe Lazarovici, Adrian Sabin Luca, Mihai Rotea și Székely Zsolt) a reluat săpăturile în această așezare.

3. Descrierea săpăturilor.

În anii 1999-2000 cercetările s-au axat în jurul Secțiunii I (S. I). Inițial, în urma cercetărilor întreprinse de Székely Z., S. I. a reprezentat o tranșee lată de 0,8 m și lungă de cca. 40 m. Ea secționa jumătatea de est a așezării pe linia N-S. În campaniile de săpături din a. 1999 și 2000, secțiunea a fost golită și, după caz, adâncită, iar apoi extinsă spre nord și sud, lungimea ei ajungând la 70 m. Ea secționează incinta și laturile de sud și nord ale valului ce înconjoară așezarea.

În a. 1999 în imediata apropiere de S. I au fost deschise 7 casete noi, din care 4 în partea centrală a platoului (C1, C2, C4 și C7) și 3 (C3, C5, C6) în parte sudică a incintei (Pl.III).

C1 (4 x 4,4 m) a fost deschisă la 0,5 m vest de S. I, în dreptul car. 5-6; C2 (4 x 4,4 m) a fost deschisă la 0,4 m vest de C1, iar C4 (4 x 4,4

m) - la 0,4 m vest de C2. C7 (4 x 4 m) a fost deschisă 3,85 m nord de C1 și 0,5 m vest de S.I. Alte trei casete (C3, C5, C6), toate 4 x 4 m, dispuse într-un șir orientat VSV - ENE, au fost deschise pe panta de sud a așezării, 9,6 m sud de C1. C6 secționa S.I, la acea vreme încă negolită, iar C5 și C3 se aflau spre ENE, între ele lăsându-se câte un martor de 40 cm lățime.

În a. 2000 S. I a fost extinsă spre est: în dreptul car. A-6 - 12 a fost cercetată o suprafață de 8 m (V-E: A, B, C, D) x 18 m (N-S: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12), în dreptul car. A-13 - 15, 4m (V-E: A, B) x 6m (S-N: 13, 14, 15), apoi, în dreptul car. A-4 și A-5 a fost cercetată o suprafață de 4 m (S-N: 4, 5) x 12m (V-E: A, B, C, D, E, F). (Pl.III).

După golirea în a. 1999 a jumătății de nord a secțiunii, pe lungimea de 20 m (car. A-6 -15), s-a constatat că Székely Z. a confundat una dintre secvențele din umplutura valului cu stratul steril. În a. 1999 secțiunea a fost adâncită cu încă cca. 1,8 m (măsurat de la coama valului), ajungându-se la stratul steril. Adâncimea secțiunii variază între 0,48 m (în zona centrală a incintei așezării) și 3,44 m, sub coama valului pe latura sa de nord.

Atât cât s-a putut constata în urma cercetării malului de vest a S. I (profil A), precum și a malului său de est (profilul B/C) (Pl.III), inițial terenul prezenta un dâmb natural, înalt de cca. 1,6 m, iar platoul său prezenta panta ușoară spre sud.

4. Locuirea Ariușd-Cucuteni.

Prima locuire aparține culturii Cucuteni -Ariușd. Din această perioadă datează o locuință de suprafață (L.5) construită alături de marginea de sud a dâmbului, surprinsă în profilele A și B/C. Pe lungimea de cca. 5,2 m (în car. A-11 - A-13), a fost urmărit colțul său de V-NV. În jumătatea sa de sud, probabil cu scopul nivelării terenului, complexul a fost ușor adâncit în pământul steril (cu cca. 0,2 m). În imediata apropiere de limita de sud a complexului se observă o mică groapă de par cu diametru de cca. 0,12 m, care pleca de la nivelul stratului steril și se adâncea cu cca. 0,2 m. În partea de nord a complexului, în profil se observă alte trei gropițe mici de pari, foarte ușor adâncite. Umplutura locuinței se prezintă sub forma unui sol maroniu-negricios, îmbibat cu bucăți mari de chirpici, fragmente ceramice și alte artefacte. În zona locuinței stratul de cultură ajunge la cca. 0,6 m. Stratul de cultură

Cucuteni-Ariuşd este destul de consistent şi în imediata apropiere a locuinţei, unde, protejat de mantaua valului, pe lungimea de cca. 6,6 m (car. A-8 - A-11), acesta are grosimea de cca. 0,4 m. Pe măsura îndepărtării spre incinta aşezării, în afara zonei acoperite de val, intensitatea stratului scade simţitor, în profilul A observându-se doar fragmente ceramice răzleţe şi, uneori, aglomerări de fragmente ceramice şi de lut ars aflat în mici alveolări (car. A-9' şi A-11').

Se constată că iniţial, prima locuire surprinsă în timpul săpăturilor aparţine culturii Ariuşd-Cucuteni. Vestigiile acestei culturi (urme de diferite construcţii, material ceramic bogat, figurine antropomorfe şi zoomorfe, unelte) au apărut în toate secţiunile şi casele practicate, atât în incintă, cât şi sub valul general al aşezării. Cele mai importante descoperiri privind această perioadă de locuire s-au făcut sub val. Aici, pe marginea de nord a dâmbului, a fost descoperită şi, în bună parte, dezvelită o locuinţă de suprafaţă, care, atât cât se poate constata în stadiul actual al cercetării, avea formă trapezoidală cu latura dinspre exteriorul aşezării mai mare. Era construită din structură de lemn masiv şi nuiele, legată şi acoperită cu mult lut ars. Este astfel, aproape evident că această locuinţă făcea parte dintr-un şir de alte asemenea locuinţe dispuse pe marginea dâmbului. În timpul săpăturilor s-a observat că bucăţi mari de la o "platformă" masivă (perete?), căzută orizontal, suprapunea un strat de chirpici masiv şi vase întregibile, găsite in situ.

În locuinţă au fost descoperite câteva vase întregibile, multe fragmente de figurine de lut ars, ace de cupru, câteva râşniţe. Marea majoritatea a materialului ceramic din locuinţă se încadrează în Cucuteni A2. Este reprezentată specia barbotinată, grosieră neornamentată, fină şi semifină cu decor canelat, incizat şi pictat (pictura monocromă, alb pe negru, bicromă şi tricromă).

Materialul eneolitic descoperit în incinta aşezării este mai sărac. Aici au fost descoperite urme ale unor complexe de suprafaţă. Unul dintre ele (L.6), mai bine conservat, era de formă dreptunghiulară, avea perimetrul marcat de şiruri de gropi de stâlpi şi pari. În interiorul acestui complex s-au găsit resturi de suprastructură puternic deranjate de locuirile ulterioare: bucăţi de chirpici cu amprente de nuiele. Materialul ceramic de tip Ariuşd-

Cucuteni, descoperit în perimetrul şi în jurul acestui complex, este mai sărac faţă de cel descoperit sub val: ceramica pictată apare în proporţii mult mai reduse. Nu se exclude ca cele două complexe să reprezinte două faze de locuire Ariuşd-Cucuteni.

În interiorul aşezării s-au mai descoperit şi complexe adâncite. Acestea au fost conservate până la următoarele campanii de săpături.

5. Descoperirile de tip Bodrogkeresztúr.

Câteva fragmente ceramice răzleţe descoperite în stratul de cultură şi în umplutura valului aparţin culturii Bodrogkeresztúr. Acestea marchează, probabil, o locuire eneolitică, sporadică, ulterioară celei aparţinând culturii Cucuteni-Ariuşd.

6. Locuirea Coţofeni.

Următorul nivel de locuire surprins în profilele A şi B/C şi mai ales în carourile A, B-10-14, aparţine culturii Coţofeni. Acesta s-a păstrat cel mai bine sub valul de nord al aşezării, unde a fost urmărit pe o lungime de cca. 12,8 m (profilul A) şi pe toată întinderea profilului B/C. Stratul de cultură Coţofeni suprapune direct stratul eneolitic şi se prezintă sub forma unui strat cenuşiu-negricios, conţinând bucăţi mărunte de chirpici şi fragmente ceramice. Grosimea stratului Coţofeni variază între 0,20 şi 0,36 m. În zona de maximă concentrare a materialelor de tip Coţofeni, la baza stratului, au fost surprinse urme ale unei locuinţe, probabil de tip sălaş, uşor adâncite (10-15 cm). Pe fundul locuinţei a fost amenajată o vatră compusă dintr-un pavaj de pietre plate, acoperit de un strat de lut ars gros până la 4 cm. Vatra a fost surprinsă în profilul cercetat pe lungimea de cca. 1,1 m. Vatra, lângă marginea sa de sud, a fost perforată de un par folosit probabil, pentru suspendarea alimentelor. În jurul vetrei, pe o suprafaţă de cca. 10 mp, se observă o aglomerare de ceramică Coţofeni şi mici bucăţi de chirpici. După uscarea pământului, în partea superioară a stratului Coţofeni, a apărut o dungă albicioasă, mai mult sau mai puţin compactă, groasă de cca. 10-15 cm, rezultată, după toate probabilităţile, din cristalizarea sărurilor aflate în solul stratului. În incinta aşezării, în afara valului, deşi apar fragmente ceramice izolate, de tip Coţofeni, un nivel de locuire aparţinând acestei culturi, stratigrafic, nu a fost surprins.

În linii mari materialul ceramic se încadrează în faza I a culturii Coțofeni.

7. Descoperirile aparținând aspectului cultural Ciomortan.

Locuirii Ciomortan îi aparțin construcțiile de fortificare (cel puțin cele mai timpurii): valul și șanțul ce apără așezarea din est, nord și sud. Din aceeași perioadă datează și o construcție care pare să fi fost un turn de lemn încorporat în val și un culoar de acces spre turn (Comp.13), precum și o construcție ușor adâncită de formă neregulată (L.7a). Foarte probabil, aceleași perioade îi aparțin și două construcții de suprafață, probabil locuințe, descoperite în incinta așezării.

Condițiile stratigrafice, de această dată foarte clare, arată că nivelul de locuire de tip Ciomortan este anterior celui aparținând culturii Wietenberg. Astfel, L.7a și complexul 13 au fost suprapuse de o locuință a culturii Wietenberg (L.7), inclusiv de vetrele acesteia.

Ceramica de tip Ciomortan descoperită în ultimii doi ani la Păuleni vădește asemănări frapante cu cea aparținând culturii Costișa.

8. Locuirea Wietenberg.

Descoperirile aparținând culturii Wietenberg sunt reprezentate de cel puțin cinci complexe bine conservate: o depunere rituală din două vase (Complex 1), o groapă rituală (Gr.3) cu un schelet de copil, două locuințe de

suprafață amenajate pe panta interioară a valului de apărare (L.7 și L.8), precum și o construcție-anexă, de suprafață, aflată lângă creasta valului, în imediata apropiere de celelalte complexe Wietenberg.

Este evident că locuirea Wietenberg de la Păuleni este ulterioară celei de tip Ciomortan. În acest sens, subliniem că patru din cele cinci complexe Wietenberg suprapun valul ridicat de purtătorii grupului Ciomortan. Mai mult decât atât, în trei cazuri, complexe Wietenberg secționează și/sau suprapun direct pe cele de tip Ciomortan.

Locuirea Wietenberg de la Păuleni, atât cât permite o evaluare la prima vedere a ceramicii și analogiile existente, pare să dateze din perioada imediat următoare locuirii Ciomortan. Nu excludem că locuirea Ciomortan a fost întreruptă de cucerirea așezării de către purtătorii culturii Wietenberg.

9. Urme dacice.

În stratul de cultură al așezării au fost găsite și fragmente ceramice izolate de factură dacică, fără să fi fost surprins un nivel de locuire din această perioadă. Probabil, dacii au folosit această așezare fortificată pentru a controla una dintre căile de acces din Moldova în Depresiunea Ciucului. Rămâne ca viitoarele cercetări să demonstreze dacă dacii au reamenajat sau nu fortificațiile din epoca bronzului.

Note

*Descrierea mai amănunțită a fiecărui nivel de locuire din această așezare este prezentată în paginile ce urmează, în ordine cronologică, în articole semnate de membrii colectivului, conform responsabilităților ce le-au revenit.

1. Locul pe care se află așezarea întotdeauna a aparținut de Păuleni, însă, probabil, datorită faptului că satul Șoimeni-Csiksomortán (localitatea componentă a comunei Păuleni) se află ceva mai aproape, regretatul Székely Z. a preferat uneori să folosească în literatura de specialitate această din urmă denumire transliterată în românește-Ciomortan în loc de Csomortán.

2. SZÉKELY ZOLTÁN, *Cultura Ciomortan*. În: Aluta, 1970, p. 71-76, fig. 1-15.

3. Recent, unul dintre acești căutători, JÁNOSVITA ISKÁR din Miercurea Ciuc, a predat la Muzeul Carpaților Răsăriteni o colecție importantă de ceramică descoperită de el în așezarea Ciomortan. Materialul ceramic include ceramica culturilor Ciomortan și Wietenberg.

4. AL. FERENCZI, *Az egykori Kézonszék régészete*, Cluj, 1938.

5. SZÉKELY ZOLTÁN, *Op.cit.*, fig. 2. Precizăm că, așa cum reiese din confruntarea fig. 2, din articolul citat cu măsurătorile efectuate de noi, probabil, datorită micșorării desenului original în timpul editării, scara trecută pe fig. 2 nu este valabilă: în loc de 1: 200, așa cum este trecut pe desen, trebuie să fie 1: cca. 400.

6. SZÉKELY ZOLTÁN, *Op.cit.*, p. 74.

7. SZÉKELY ZOLTÁN, *Op.cit.*, fig.5-15; SZÉKELY Zs., *Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, Buc., 1997, Pl. LXIX - LXXXIX.

8. AL.VULPE, *Cultura Costișa*. În: Comori ale epocii bronzului, Buc., 1995, p.164; A. LÁSZLÓ, *Ciomortan*, în: *Enciclopedia Arheologiei și istoriei vechi a României*, vol. I, 1994, p. 303; P. ROMAN, JÁNOS P. HORVÁTH Cs., *Cultura Jigodnă*, în: SCIV, 24, 1973, p. 474.

9. V. CAVRUC, *Câteva considerații privind originea culturii Noua*. În: *Angustia*, I, 1997, p. 67.

10. *Repertoriu arheologic al județului Harghita*, Sf. Gheorghe, 2000, p. 178.

Abstract

New Research in the Prehistoric Settlement from Păuleni

The Păuleni settlement lies at about 1.5 km north-east of the Şoimeni village (Csikcsomortány), in the place called "Vărdomb" - "Dealul Cetăţii" (The Hill of the Fortress) by the villagers. The place where the settlement lies, always belonged to Păuleni, but due to the fact that Şoimeni - Csikcsomortány (a locality part of the Păuleni commune) is situated closer, the late Székely Zoltán sometimes preferred to use, in the literature of the field, the latter denomination written in Romanian - Ciomortan, instead of Csomortán.

The settlement occupies a hill situated in a sheltered area, on a link saddle, between two hillocks placed in the valleys of two rivulets, above the altitude of 770m on the maps. In the south, the settlement is limited by the abrupt (cca. 35°) and deep (approx. 100 m) slope of the valley of the Remetea rivulet, an affluent of the Olt River. North of the settlement, in its proximity is the riverbed of a smaller rivulet, an affluent of the Remetea rivulet. From the west, the access to the settlement is possible only through a narrow saddle of about 150m. The saddle is cut by three ditches and two walls. The settlement is surrounded by a wall and a ditch.

On plane surface, the settlement has an oval shape. The maximum length of its precincts is of about 72 m (East - West) and the width (North - South) of about 42 m. The maximum difference of level between the ridge of the wall and the exterior of the settlement was recorded in its eastern part - about 7 meters. The northern part of the circular wall of the settlement evinces a strong slide towards the interior. Except its eastern sector, the interior slope of the wall is so smooth that the passage from the precincts to the wall is almost impossible to notice. From the outside, especially in the northern and southern parts, the slope of the wall is very prominent (about 70-80°).

In the East - South-Eastern part, between the wall and the ditch of the settlement there is a terrace with an approximate triangular shape, about 7m wide, about 20 m large and about 1 m high.

Both in the precincts of the settlement, and on the wall and the saddle, there may be noticed traces of the trenches practised by Székely Zoltán, along with numerous cavities resulting from diggings performed throughout the ages by various seekers of antiquities.

The settlement was discovered in the inter-war period by Al. Ferenczi who included it in the repertoire of Dacian fortresses from Transylvania. In 1956, 1960 and 1967, Székely Zoltán performed some excavations here, practising five trenches and two small surfaces. This research stated that the settlement was inhabited in the Aeneolithic (the Ariuşd - Cucuteni culture), in the period of transition from Aeneolithic to the Bronze Age (the Cojofeni culture) and in the Bronze Age (the Ciomortan and Wiitenberg cultures). As far as the fortifications are concerned, it was concluded that the wall was erected in the Bronze Age. The most notable result of that research was the discovery of cultural aspect unknown in Transylvania up to that time and introduced in the literature of the field as the Ciomortan culture (from Csikcsomortány), dated in the beginning of the Middle Bronze Age.

Because the settlement had not been researched thoroughly and the materials had been published very selectively, many aspects connected to this settlement remained unclear. Thus, the layers from the Aeneolithic and the period of transition from the Aeneolithic to the Bronze Age were hardly touched. As far as the materials from the Bronze Age are concerned, the chronological relation between the artifacts of the Ciomortan type and those of the Wiitenberg type were not established with certainty: one does not know if we are dealing with two distinct cultural levels or with a single one. It was admitted - without having been discovered a conclusive stratigraphic context - that there exist two cultural levels, both from the Bronze Age and that the Wiitenberg level is subsequent to that of the Ciomortan type. Another problem was the precise physiognomy of the Ciomortan "culture", the ceramic material being published selectively, more predominantly the pottery ornamented with hatched triangles or filled with pricks, considered for the moment as emblematic for the Ciomortan "culture". The published illustrations gave the impression of a strong similarity with the Costişa culture from the opposed slope of the Eastern Carpathians, so that some researchers tend to consider the Ciomortan "culture" as an aspect of the Costişa culture.

The problem of cultural-chronological attribution of the walls and the ditches remained unsolved. Although in the first scientific record the site was mentioned as a Dacian fortress and the following unauthorised excavations performed here, brought into light "Dacian" ceramic fragments and coins, Székely Zoltán's excavations did not provide us with any Dacian archaeological material. The later aspect was one of the major objectives of the archaeological site from 1999 and 2000.

In 1999 - 2000 a group of researchers led by Valeriu Căvruc and made up of Dan Buzea, Galina Căvruc, Gheorghe Dimitroaia, Gheorghe Lazarovici, Adrian Sabin Luca, Mihai Rotea and Székely Zoltán made new excavations in this settlement, with the purpose of going deeply into the researches, and thus helping to solve the above mentioned problems.

The research was very successful. It was discovered that initially in that exact place, there was a natural hill, about 1.5m high. The first cultural level detected during the excavations belongs to the Ariuşd - Cucuteni culture. The evidences of this culture (traces of different constructions, rich ceramic material, human and animal-like statuettes and tools), appear in all the trenches, both in the precincts and under the wall surrounding the settlement. The most important discoveries regarding this period were made under the wall. Here, on the northern side of the hill, a surface dwelling was discovered and uncovered to a extent. As far the present stage of research can state, this dwelling had a trapezoidal shape with the bigger side towards the northern part of the settlement and it was built from a massive wood and wattle structure bound together and covered with a lot of burnt clay. Thus it is almost obvious that this dwelling made part of a number of other such dwellings placed on the edges of the hills. During the excavations, it was noticed that big fragments of a massive "platform" (the wall), fallen horizontally, were overlapping a layer of mas-

side adobe and pots which could later be completed. To this dwelling belong some pots which could later be completed, many fragments of statuettes of burnt clay, copper needles and some grinders. The great majority of the ceramic material from the dwelling can be placed in Cucuteni A2. There are more categories of pottery: the slipped, undecorated coarse, fine and semi-fine with flutings, cut, fluting and painted decoration (monochromatic white or black, two-chromatic and three-chromatic painting) is represented.

The Ariuşd-Cucuteni type records discovered in the precincts of the settlement are not so rich. Traces of some surface complexes were discovered here. One of them, better conserved, had a rectangular shape with its perimeter marked by rows of holes for pillars and poles. Remains of the superstructure heavily disturbed by ulterior inhabitation, consisting of fragments of adobe with wattle imprints, were found inside this complex. The pottery of the Cucuteni-Ariuşd type discovered on the perimeter and around the complex is not as rich as the one discovered under the wall: the painted pottery appears in more reduced proportions. Consequently, we do not exclude the idea that the two complexes represent two phases of Ariuşd inhabitation. Inside the dwelling, deep complexes were also discovered, but they were preserved until the next excavation campaigns.

Some potsherds discovered in the layer of the culture belong to the Bodrogkeresztúr culture. Thus, a sporadic inhabitation from the Late Aeneolithic was also discovered.

The discoveries belonging to the Coţofeni culture are represented by the traces of a shelter, discovered right above the Ariuşd house from under the wall. From that shelter, arranged in a slightly deep place, there was preserved a hearth arranged from a pavement of flat stones covered with a layer of burnt clay. In its southern edge the hearth was perforated by a pole probably used for suspending up the food. Around the hearth, on a surface of about 10 m², there was noticed an agglomeration of the Coţofeni culture pottery and small fragments of adobe. Consistent ceramic material of Coţofeni structure was also discovered in the cultural layer, in all the sections and cases practised. Roughly, this material can be placed in the first phase of the Coţofeni culture.

The next inhabitation belongs to the Ciomortan cultural group. As far as the present stage of research can state, at least the first fortification constructions of the settlement belong to this period. Initially, a structure of pillars poked into the ground was built (it was possible to notice how the rows of pillars perforated the Ariuşd and Coţofeni dwellings), and the cases made up of pillars were filled with earth. At present, the maximum height of all walls is of about 3 m from its foundation.

In one of the researched parts from the interior half of the wall, it was noticed that while it was being erected, an area, about 1.2 m wide, perpendicularly placed on the line of the wall, was left unoccupied. The walls formed this way were braced by two parallel rows of pillars poked into the ground, thus forming an access passage towards the middle of the wall or, maybe, towards the exterior of the settlement. The part of this passage detected in the longitudinal profile of the wall was strongly burnt. I suppose that here was situated a building which rose above the summit of the wall, maybe one of the towers which was burnt, possible during the siege of the settlement. Many ceramic fragments of the Ciomortan type, most of them coming from the intensely burnt area, were discovered in the filling of the passage.

Another complex belonging to the Ciomortan cultural aspect, was discovered at the end of the passage. This was slightly deep in the filling of the wall, had an irregular, long shape and was perpendicularly placed on the passage. Many fragments of animal bones, two fragments of human bones (a fragment of mandible and another of the brain pan) and also numerous ceramic fragments of the Ciomortan type come from the filling of this complex. Some holes of pillars found next to these also belong to this complex. Both this complex and a part of the passage were overlapped by a dwelling of the Wietenberg culture.

The ceramic material of the Ciomortan type discovered in the complexes and in the cultural layer includes three categories: the coarse species, sometimes decorated with mouldings in relief arranged under the rim or land on the outside of the rim; the coarse pottery with the exterior and sometimes also the interior processed with a small broom (Besenschtich); the fine, semi-fine often ornamented with cut triangles, usually arranged in horizontal registers; but sometimes also vertical registers, hatched or filled with pricks. On some fragments one can notice the decoration made using the technique of successive pricks. The great majority of the pottery of the Ciomortan type belongs to the second category.

As far as the "physiognomy" of the Ciomortan type pottery is definite, we sustain that the so-called "Ciomortan culture" in fact makes part of the Costişa culture. Its very easy specific colourature may be explained by the contribution to its formation in Transylvania of the Zoltan EBA group, characterised by the Besenschtich und Textilmuster pottery.

The discoveries belonging to the Wietenberg culture are represented by at least five complexes and also by a rich ceramic material and isolated pieces coming from both the complexes and the cultural layer.

The first Wietenberg culture complex was discovered in 1999 on the precincts of the settlement, near the wall and consisted of a deposit of the pots of semi-fine category. A small wheel from a votive wagon was inside one of the pots. In the campaign from 2000, two surface dwellings and a ritual pit were discovered. Both dwellings were situated on the inside slope of the wall of the settlement. One of the dwellings was completely researched. It definitely overlapped the above mentioned Ciomortan type complexes. For the levelling of the area where the dwelling was placed, in the side from the summit of the wall, a step of about 20-30 cm was dug. Then, pillars and poles were poked on a rectangular perimeter (about 5 x 2 m), in the surface, which had become almost horizontal. As far as the imprints from the numerous fragments of rough cast of burnt clay discovered on the perimeter of the dwelling allow, one can state that the pillars and the pokes were tilted by thinner poles and wattle. The holes of the wooden framework were filled with clay paste mixed with sand and the surfaces of the walls were very well smoothed. On the longitudinal axis of the dwelling, under the ruins of the walls, three open circular hearths were arranged. A rich ceramic material was discovered among the numerous fragments of adobe, and under them - many more complete pots or pans which could be later completed, grinders and other pieces.

The skeleton of a 5-6 months old child was discovered on the bottom of the hole about 1.8 m north of the dwelling. The skeleton was in a crouched position on the left side with the head towards north-east. Pottery of the Wietenberg type was found in

the filling of the hole.

The second dwelling, similar to the first, is in its immediate proximity, on the interior slope of the wall. Only the western corner was uncovered, the rest of the complex being situated under the surface which has not been researched.

The pottery of the Wietenberg culture discovered in the settlement of the Păuleni is represented by three categories: coarse, semi-fine and fine. The coarse pottery presents more shapes, dimensions and types. The fragments or complete sack-shaped pots, decorated mostly on the exterior of the rim and/or under the rim, with one to three girdles in relief and, very seldom, with small brooms on the outside and/or inside are predominant. The semi-fine pottery presents strongly shaped forms, having a bulky body, narrow bottom, high neck and flaring rim. The pots from this category are sometimes decorated on the shoulder with oblong flutes or, more seldom, with recumbent "S"-es and cut bands filled with points made by pricks, and on the large rims - with hatched triangles. The fine pottery presents various shapes: the cups and mugs with an S-shaped profile, with one or two very high handles pulled down from the rim are predominant. Some fragments of the lobate pots belong to this category. The fine pottery is decorated with oblong flutes and various cut motifs and, more seldom, with pricks.

The pottery from the Wietenberg culture presents characteristic specific to the end of the first phase of the beginning of the second phase of this culture.

Other two constructions belong to the Bronze Age. One had an oval shape - 3x4 m. Its traces were made up of a hole from a central pillar (probably for sustaining the conical roof) and more holes placed circularly around the central hole. Pottery of the Wietenberg and Ciomortan type was discovered on the perimeter of the construction. Another construction represents a concentration of ceramic fragments of the Ciomortan and Wietenberg type on a surface of about 2x2,5 m, circumscribed to a rectangle formed by more holes of pillar.

The information regarding the presence in the settlement of the pottery of the Monteoru type, has not been confirmed yet. This information was not confirmed by the illustrations from the publications regarding the Ciomortan culture, either.

Isolated ceramic fragments of Dacian type were found in the cultural layer, without discovering any level of inhabitation from this period. Older, confirmed information, would suggest that a broken iron sword and Roman coins, which have no specifications, belong to the Dacian inhabitation. Probably, the Dacian used this fortified settlement to control one of the access routes from Moldavia in the Ciuc Depression.

The next research remains to prove whether the Dacian rearranged or not the fortifications from the Bronze Age.

Lista planşelor/List of Plates

Pl. I. Poziția geografică a aşezării Păuleni.

The geographical position of the Păuleni settlement.

Pl. II. Aşezarea Păuleni. Vederea generală.

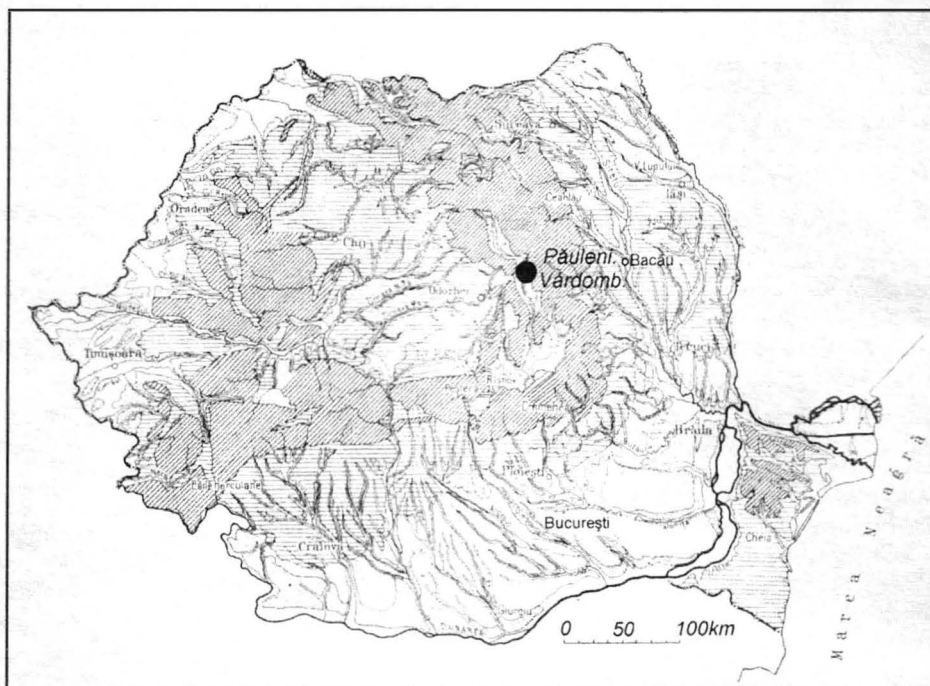
The Păuleni settlement. General view.

1 - vederea din est; *view from the east*; 2 - vederea din vest; *view from the west*; 3 - vederea din nord; *view from the north*; 4 - vederea din nord-est; *view from the north-east*.

Pl. III. Aşezarea Păuleni. Planul general al săpăturilor din a.1999-2000.

The Păuleni settlement. The general plan of the trenches excavated in 1999 - 2000.

Valeriu Cavruc
Cercetător Dr., Muzeul Carpaților Răsăriteni
Sf. Gheorghe, Piața Libertății, nr. 4
Tel: 067/314139
e-mail: mcr@planet.ro

Pl. I.

Poziţia geografică a aşezării Păuleni.

The geographical position of the Păuleni settlement

1

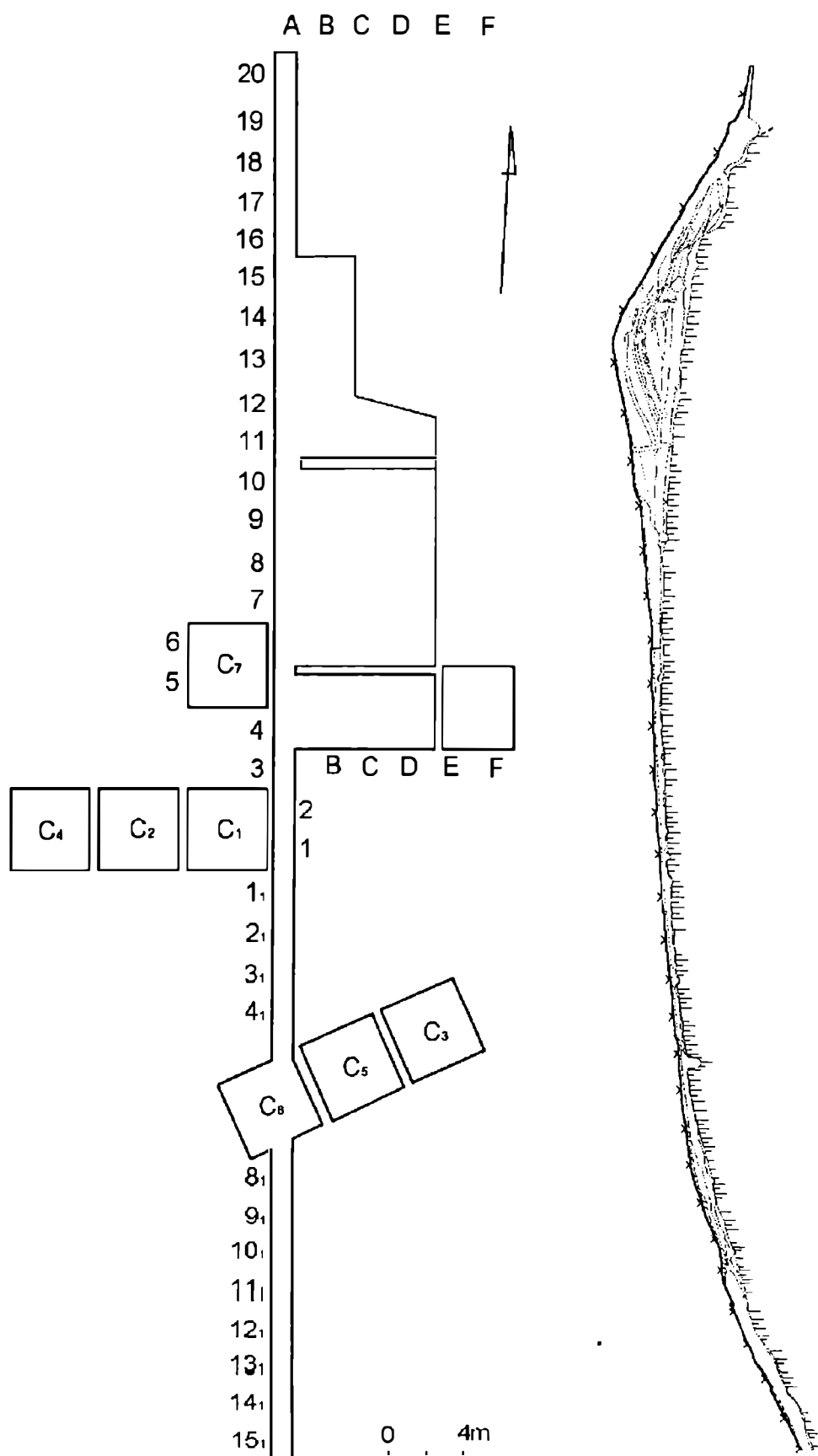
2

3

4

Pl. 3.